

2.3.3 ו'קטלת' / ו'קטלתם' – להבעת עתיד בדרך של סיפור (אינדיקטיבי) או של

ציווי? 49

2.3.4 ו'קטל' 51

2.3.4.1 לציון הווה / הווה תדירי 51

2.3.4.2 לציון עבר 54

2.3.4.2.1 בפעולה בלתי מושלמת 54

2.3.4.2.2 בפעולה מושלמת 56

2.3.4.3 התלבטות בפרשנות באשר למשמען של צורות ו'קטל' 56

2.3.5 לשימוש ו'יהי קטל' כנגד ו'יקטל' 62

63 פרק שלישי: סוגיות בתחבירים של איברים במשפט

3.1 לתחביר הפועל 'היה' 63

3.1.1 'היה' כאוגד או כנשוא 63

3.1.2 ו'יהי' – אנפורית או קטפורית 66

3.2 סוגיות בזיהוי הנושא 69

3.2.1 דרימשמעות בקביעת נושא של פועל: התלבטויות בעניינים

מורפוסיןקטיים 69

3.2.1.1 איזהו נושא ואיזהו מושא, כששניהם שווי מין ומספר 69

3.2.1.2 התלבטות בקביעת הנושא, כשההקשר וההתאמה (במין ובמספר)

לנושא פתוחים למספר אפשרויות 72

3.2.1.3 לזיהוי הנושא של צורות ו'קטל' – נוכח או נסתרת 75

3.2.1.3.1 דוגמות לנטרול הנוכח והנסתרת באותו בניין 75

3.2.1.3.2 דוגמות לנטרול הנוכח והנסתרת בבניינים שונים 80

3.2.1.4 לזיהוי הנושא של צורת ו'קטל' בשורשי ל"א (= ו'קטל') 85

3.2.1.5 לזיהוי הנושא של צורת ו'קטלה' 86

3.2.1.6 לזיהוי הנושא של צורות ו'קטל' מגזרת ע"י, המנוטרלות בבניינים קל

והפעיל 91

3.2.1.7 לזיהוי הנושא של צורות ו'קטל' מגזרת ל"י, המנוטרלות בבניינים קל

והפעיל 92

3.2.2 לזיהוי הנושאים של איברי משפט מחובר: אחידות מחייבת או חופש

אפשרי 94

3.2.2.1 חילוף נושא ללא אזכורו: החילוף מתחייב מן ההקשר 95

3.2.2.2 תופעת חילוף הנושא ללא אזכורו מנוצלת בדרש: ההקשר אינו מחייב

את החילוף 96

3.2.2.3 חילוף נושא ללא אזכורו או שימור הנושא הקודם: ההקשר פתוח

לדרימשמעות 97

- 3.2.2.4 לזיהוי הנושא של פועל ושל מכוּנה (המסומן בכינוי), העומדים ביחס הפוך 100
- 3.2.2.5 לזיהוי הגוף המשותף או הגופים השונים שמאחורי הנושא של פועל ושמהאחורי המכוּנה 111
- 3.2.2.6 מתהפכות הדרש בזיהוי הנושא של פועל ושל המכוּנה 119
- 3.2.2.7 תפיסת פועל כיצא או כעומד והשלכותיה על שאלת שימור הנושא או חילופו 127
- 3.2.3 השלמת נושא סתמי 131
- 3.3 סוגיות בתחביר משלימי הפועל 133
- 3.3.1 שימוט המושא ותוצאותיו הפרשניות 133
- 3.3.1.1 היעדר מושא והשלמתו בדרך הפשט על פי ההקשר 134
- 3.3.1.2 טיפול בדרך הפשט בהיעדר מושא, כנגד השלמת החסר בדרך הדרש בהצבת הנושא כמושא 135
- 3.3.1.3 חשיפת שימוטו של משלים מוצרך (מושא), כנגד העמדת משלים בלתי מוצרך כמוצרך 139
- 3.3.1.4 השלמת מושא להפעיל 'פנימי' 141
- 3.3.1.5 השלמת מושא שני לפועל היוצא פעמיים 145
- 3.3.2 היעדר מדומה של מושא (קיים) והעמדת משלים בלתי מוצרך כמוצרך 146
- 3.3.3 תפיסת הפשט את משלימו המוצרכים של פועל היוצא פעמיים, לעומת העמדתם בדרש כרכיבים בסינטגמה של אחוי 148
- 3.3.4 שני משלימי פועל – מוצרך ובלתי מוצרך – מוצגים בדרש כשני רכיבים של משלים מוצרך, המעמידים סיטגמה אסינדטית של ברירה 153
- 3.3.5 הבחנה בתיאורי בחינה ('תמיז') 154
- 3.3.5.1 תיאור בחינה כמשלימו של פועל יוצא 156
- 3.3.5.2 תיאור בחינה כמשלימו של פועל עומד 160
- 3.3.5.3 תיאור בחינה במשפט שמני 161

164

פרק רביעי: סוגיות בתחביר הכינויים

- 4.1 סוגיות בתחביר כינויי הגוף 164
- 4.1.1 לזיהוי המכוּנה בויקה לאיברים תחביריים הקודמים לו במשפט 164
- 4.1.2 לזיהוי המכוּנה בויקה להתאמי מין ומספר בינו לבין הכינוי 176
- 4.1.3 שימוש בכינוי גוף במקום במכוּנה 178
- 4.1.4 התאם במין (ובמספר) בין אוגד פרונומינלי לבין הנושא 180
- 4.1.5 כינוי בגוף נסתר נדרש כמכוון לה' 181
- 4.1.6 הכינוי 'אנכי' נדרש כמכוון לה' 185
- 4.1.7 כינוי גוף במבני תחביר מיוחדים 185
- 4.1.7.1 כינוי תבור שאיננו לוואי 186

- 4.1.7.2 כינוי פרוד נושאי כתחליף לצירוף יחס נושאי בדגם 'ל + כינוי חבור' 197
- 4.2 סוגיות בתחביר כינויי המושא 199
- 4.2.1 לזיהוי המכונה שמאחורי כינוי המושא 199
- 4.2.2 כינוי מושא שלא במשמע אקוזטיבי 203
- 4.2.3 כינוי מושא הנדרש במשמע אקוזטיבי, כשלפי הפשט אין משמעו כזה 208
- 4.2.4 כינוי מושא בגוף נסתר נדרש כמכוון לה' 212
- 4.3 יחסה של הפרשנות לכינויים יתרים 213
- 4.3.1 הכינוי המקדים (הכינוי הפרולפטי) 213
- 4.3.2 כינוי גוף נושאי ליד פועל נטוי 217
- 4.3.3 מכונה יתר במקום כינוי אר: הימנעות משימוש בכינוי 220
- 4.4 סוגיות בתחביר כינויי הרמז 227
- 4.4.1 דרשת 'זה' לרמזיה מוחשית 227
- 4.4.2 רמזיה אנפורית נדרשת כרמזיה מוחשית 234
- 4.4.3 רמזיה אנפורית נדרשת כקטפורית 236
- 4.4.4 פרדיקציה בדגם 'כינוי רמז + שם עצם' נדרשת כסינטגמה, שבה כינוי הרמז משמש כלואאי 238

240

קיצורים ביבליוגרפיים

247

מפתח מקורות ומחקרים

פתח דבר

ספר זה בודק ומתאר את יכולת ההבחנה של הפרשנות היהודית המסורתית למקרא בשאלות הנוגעות לתחביר לשון המקרא, ואת דרכי התמודדותם של הפרשנים – החל מפרשנות חז"ל, דרך הפרשנות המשתקפת מתרגומי המקרא הארמיים, וכלה בנציגייה הבולטים של הפרשנות היהודית בימי הביניים ובדורות שאחריהם – עם שאלות אלו. סוגיות התחביר שנדונו בספר הועלו הן מן הדיונים התחביריים הגלויים שבפרשנות הן מאלה הסמויים. דיונים מן הסוג הראשון אינם מרובים בפרשנות (העוסקת בדרך כלל בעניינים לקסיקליים ומורפולוגיים). שילובם של אלה בספר נעשה לא רק לשם שלמות הדיון בסוגיות התחביר השונות, ולא רק כדי להצביע על עצם קיומם, אלא גם כדי להבהיר בהם עניינים הטעונים הבהרות, ולגשר בין המונחים והמינוחים המשמשים בהם לבין אלה המקובלים במחקרי התחביר המודרניים. עיקרו של המחקר מתמקד בסוג השני – ענייני תחביר סמויים שבפרשנות – היינו בשאלות או בתפיסות תחביריות העומדות ברקעה של הפרשנות, גם כשזו עוסקת בשאלות תמטיות, פילוסופיות, תאולוגיות וכדומה, ואין לה לכאורה נגיעה לעניינים תחביריים. המחקר מציג את חלקו של הגורם התחבירי הסמוי בפרשנות הפשט ובפרשנות הדרש, בין שהוא המניע אותה בין שהוא מסייע לה ובין שהוא רק מאפשר אותה.

חשיפתם של ענייני התחביר הסמויים שבפרשנות אפשרה את צירופם אל אלה הגלויים, וכתוצאה מכך נתרחבו עד לבלי הכר ממדיו של היסוד התחבירי שבפרשנות, והספר שלפנינו מתמקד במבחר מסוגיות התחביר הרבות שנוקקו לליבון. במינו ובניתוחו של החומר הסמוי ושל החומר הגלוי לפי נושאי התחביר, ביקשנו לתרום מצד אחד להכרת תופעות תחביריות בלשון המקרא, הן לגופן – והדבר מתבטא בתיאור הסינכרוני שבפתיחת כל תופעה שנדונה ובניתוח האובייקטיבי של כל דוגמה שהובאה – הן בהשתקפותן בפרשנות; ומצד שני להכרת מתודות הפרשנות ומקומן של תפיסות לשוניות בכלל, ותחביריות בפרט, בעיצובן.

הספר מיועד לכמה ציבורי קוראים. בראש ובראשונה הוא מכוון למלומדים ולחוקרים שעניין להם באחד משני התחומים: א. מקרא בכלל, ופרשנות המקרא בפרט; ב. הלשון העברית – במיוחד המקראית – בכלל, ותחבירה בפרט. עצם המפגש בין שתי הדיסציפלינות, המתקיים בספר לכל אורכו, יהיה בגדר חידוש למרבית החוקרים, המתמקדים בדרך כלל באחד מן התחומים הנזכרים. חוקרי המקרא ופרשנותו יתודעו לחותמו של היסוד הלשוני המוטבע בתשתיתה של הפרשנות, גם כשאינו הוא גלוי, ויכירו

דרכים לחשיפתו. חוקרי לשון המקרא ותחבירה יופתעו לא אחת לגלות, מה רבה הייתה רגישותם של פרשני המקרא לשאלות תחביריות, ועד כמה עשוי העיון בדבריהם לסייע בליבון של סוגיות בתחביר המקרא, הן כאלו שנדונו מאוחר יותר במחקר המודרני ללא התייחסות לתרומתם של הפרשנים הן כאלו שלא ניתנה עליהן הדעת אלא בפרשנות. כמה מן העניינים שבספר הועלו תחילה בשיעורי באוניברסיטה העברית בירושלים, שנועדו לתלמידי התואר השני והתואר השלישי בחוגים למקרא וללשון העברית. שיעורים אלו שימשו לי סדנה מצוינת לבירור פרטים ולגיבוש מסקנות שבסופו של דבר שוקעו בספר. תודתי לתלמידי ששאלותיהם והערותיהם בשיעורים הפרו את הסדנה וליוו את שיקולי הדיקטיים בעת כתיבת הספר. ההתעניינות הרבה שגילו התלמידים באותם שיעורים עשויה ללמד על העניין שימצאו בספר תלמידי מקרא ולשון באוניברסיטאות ובמכללות, מורים למקצועות אלה בבתי הספר התיכוניים ובמכללות ולומדי מקרא ולשון משכילים שבקרב הציבור הרחב.

ליבון של הסוגיות התחביריות שנדונו בספר מלווה בהדגמות מפסוקי מקרא רבים, שהוקדשו להם ניתוחים תחביריים עצמאיים בצד ניתוחים הולמים את תפישת הפרשנים השונים. אך טבעי הוא, שרבים מפסוקים אלה אינם חד משמעיים, והדיון שהוקדש להם מחדד את הקשיים שבהם ומצביע על היתרונות ועל החסרונות של הפתרונות הפרשניים שהוצעו להם. הדיונים בפסוקים – עם שמלכתחילה נועדו לתרום לבירורן של הסוגיות התחביריות השונות, הרי שבדיעבד יכולים הם לעמוד גם לעצמם. עובדה זו עשויה להרחיב את מעגל המתעניינים בספר, ולהזמין אליו גם כאלה שיש להם עניין נקודתי בפסוק מוקשה שנדון בספר, או אף בפירושו של מי מהמפרשים לפסוק כזה (הפסוקים והפירושים יאותרו בנקל בעזרת המפתחות).

*

אני מבקש להביע את תודתי לכל אלה שסייעו בידי במהלך 'הורתו ולידתו' של הספר. ראשונים לתודה ולהערכה הם לאה רעייתי, ילדי ובני ביתם, שקיבלו בהבנה את 'התמכרותי' לכתובת הספר, אף על פי שבגינה חיסרתי מהם הרבה. ללא תמיכתם ועידודם לא הייתי יכול לברך עתה על המוגמר.

כאן המקום להודות גם לחברי מן החוגים למקרא וללשון העברית באוניברסיטה העברית בירושלים, שהאיצו בי להפוך 'תורה שבעל פה', שהעסיקה אותי בשיעורים ובסימפוזיונים זה כמה שנים, ל'תורה שבכתב'. תודה מיוחדת אני חב לגב' יהודית שמש, תלמידתי ועוזרת המחקר שלי, שהעמידה את הפקתו המושלמת של הספר במרכז עיסוקיה, ושיקעה בו ממגוון כישוריה ומיומנותיה הברוכים. היא תרמה לספר מן הצד הטכני את

ההקלדה, ההתקנה לדפוס וההגהות, ומן הצד התוכני את עריכת הלשון ואת התקנת המפתחות. את הכל עשתה יפה בעתו, בחכמה, במקצועיות ובמסירות שאין למעלה ממנה. דפוס 'דעץ' בירושלים, בניצוחה של גבי רוגית ניקולסקי, ראוי אף הוא לתודה על הביצוע הנאה של הסדר והעימוד. עוד נסיף שבח ותודה לעובדי הוצאת מאגנס, ובראשם למנהל ההוצאה, מר דן בנוביץ, על השתדלותם המרובה להוציא מתחת ידיהם מלאכה מתוקנת המכבדת את ההוצאה.

המחקר שהוליד את החיבור הזה נעשה בסיוע הקרן על שם צ'רלס וולפסון, המכון למדעי היהדות, האוניברסיטה העברית בירושלים, ובסיוע קרנות המחקר של הפקולטה למדעי הרוח של האוניברסיטה. אני מודה למופקדים על קרנות אלה על עזרתם. עוד מחזיק אני טובה לקרן פרי לחקר המקרא על שכללה את הספר בסדרת הספרים לחקר המקרא מיסודו של ס"ש פרי.

כתיבת הספר נסתיימה לקראת שמחת תורה תש"ס. ברוח מנהג ישראל להסמיך לסיום התורה שבשמחת תורה התחלה של קריאתה מ'בראשית', אני תפילה למי שזיכני לסיים ספר זה, שזכני להתחיל ולסיים מחקרים נוספים, ללמוד וללמד ולעסוק בדברי תורה.

שמחה קוגוט

האוניברסיטה העברית בירושלים

מבוא

0.1 הפרשנות והלשון – לטיבם של הקשרים ההדדיים שביניהן

אדם הלומד מקרא בימינו משופע בעושר של פירושים, מילונים, קונקורדנציות, מחקרי דקדוק וספרי תחביר, השמורים לו מבחינות רבות לטובתו. עם זאת, מבחינה אחת, שפע זה הוא בגדר עושר השמור ללומד לרעתו. בגינו מאבד הלומד הרבה מן החוויה שמקורה במגע הישיר עם הטקסט. בעצם החוויה אין אמנם ערובה לכך שתוצאותיה יכוונו לאמת הפרשנית דווקא, ואכן מצינו דרשות רבות הרחוקות מפשוטו של מקרא, שאף הן ללא ספק תולדות של חוויה כזאת. חוויה רבת עצמה זו זכו בה לעתים קרובות פרשני המקרא הראשונים. חלקה הרגשי של החוויה, שאינו מענייננו, ניוון מחלקה המעשי, שבמרכזו עמדה הכרת לשון המקרא מתוך עצמה. הווי אומר: שלא כבדורות האחרונים, לא באו מפרשי המקרא הראשונים אל המקרא כשהם מצוידיים בכלי עזר לשוניים, אלא אדרבא, מתוך לימוד המקרא הגיעו הפרשנים הראשונים להכרת הלשון העברית בתחומיה השונים: הפונולוגיה, המורפולוגיה, המילון והתחביר. פרוטיה של הכרת הלשון, תוצרת המגע הישיר עם הטקסט, מצויים מחד גיסא במפור, במקום גידולם, היינו בפרשנות המסורתית למקרא, ומאידך גיסא במכונס, היינו בסיכומים שיטתיים, המונחים לפנינו בחיבורי הדקדוק ובמילונים של מדקדקי ימי הביניים. עבודות אלה שבו ועשו פרי פרות באותה פרשנות מקראית, שכבר הכירה את ספרות המדקדקים.

אף שספרי הדקדוק נכתבו במקביל לחיבורי פרשנות מסוימים ולעתים אף בידי אדם אחד (כגון: ראב"ע ורד"ק) אין דין אחד לשני טיפוסי החיבורים. ספרי הדקדוק והמילונים ביקשו להציג בבירור את לשון המקרא לא רק על מנת שלומד המקרא ימצא נשכר, אלא אף על מנת שכל הרוצה ליטול את הלשון לצרכיו מכאן ולהבא יבוא ויטול. מגמה זו הכתיבה הן את השאיפה לשלמות התוכן שבחיבורים הן את סדר העניינים שנדרו בהם. שלא כחיבורים אלה, אין התכנים הלשוניים העולים מן הפרשנות מוצגים כמשנה סדורה, היינו: לפי פרקי הלשון ובסדר עניינים העשוי נדבך על גבי נדבך. מטבע הדברים, בפרשנות מפורזים ענייני לשון רבים העולים בה באקראי, על פי מה שמזמן הטקסט המקראי. זאת ועוד: התכלית הפרשנית גרמה לפרשן – ובדין – שלא לפרט תמיד את ההנמקות הלשוניות, שחיבוהו או הדריכוהו לפרש כפי שפירש. נראה, שמאחורי גישה זו עמדה הנחת הפרשן, שאין לייגע את הקורא בשקלא וטריא המדעיים, ודי להביא לפניו את המסקנה בלבד. בחלק מן המקרים נמנע הפרשן מלהביא את ההנמקות למסקנה הפרשנית משום שסבר –

לעתים בטעות – שהנמקות אלו מובנות מאליהן. עם זאת, יש שהפרשן 'שוכח' את התכלית הפרשנית ונגרר לבירורים לשוניים אגב פירושו. בירורים אלה דומים באופיים לאלה שבחיבורי הדקדוק מימי הביניים – חיבורים שכמה מן הפרשנים הכירו מעט או הרבה מהם (בהם כאלה שהפרשן עצמו חיבר) – ואמנם כל בירור כזה עשוי להיות מחקר לשוני זוטא, המאופיין בסממנים הרגילים של מחקר, כגון: אסמכתאות, דחיית דעות אחרות וכיוצא באלה. מחקרי זוטא אלה, שבאמצעותם ביקש הפרשן להעשיר את הקורא באינפורמציה לשונית רלוונטית לעניין שאותו בא לבאר, מזדקרים מתוך רצף הפירוש ונגלים בקלות לעיני הקורא. אולם רבות מאוד הן ההערות הלשוניות המוצנעות בפרשנות כאמרים מוסגרים, ויש שניסוחן התמציתי גורם לערפולן. קיצורו של דבר: תמציתיות הפירוש, ויותר מכן הוויתור בידועין על ההנמקות המאששות אותו, גרמו לכך שפעמים הרבה עומד לפנינו פירוש הנראה בלתי מבוסס, רק משום שנעדר ממנו הבסיס הלשוני שעליו השעין הפרשן את פירושו, או משום שהוא משתקף רק מבעד לרמז. המודעות לקיומם של מקרים כאלה וחשיפת המקרים עצמם הן תנאי מוקדם להעמדת תיאור שלם של משנתו הלשונית של פרשן כלשהו, או לחיבורה של מונוגרפיה מקיפה על מעמדה של הלשון – או של תחום מתחומיה – כגורם מניע בפרשנות.

0.2 מעמדו של התחביר בחקר היסוד הלשוני הגלוי והסמוי שבפרשנות

התיאורים המעטים שהועמדו עד כה למשנתו הלשונית של פרשן זה או אחר הושתתו על הקטעים הבלשניים הגלויים שבפרשנותו ועל חיבורי הדקדוק שלו, אם היו לו חיבורים כאלה. כדוגמות למחקרים מסוג זה נזכיר את העבודות על ראב"ע, זו של בנימין זאב בכר,¹ שנכתבה לפני למעלה ממאה שנה, וזו החדשה, שנכתבה בידי לובה חרל"פ,² ואת עבודתו של יצחק אבינרי על רש"י.³ התייחסות מה לכמה מן העניינים הלשוניים הנדונים אצל המפרשים השונים מצויה בסעיפים אחדים בספרו של עזרא ציון מלמד על מפרשי המקרא.⁴ סעיפים אלו מתמצים בהבאת דוגמות אחדות מתוך דברי הפרשנים בענייני לשון בולטים, וזאת בלא ניתוח בלשני ביקורתי של תפיסתם הבלשנית של הפרשנים השונים. תשומת לב נאותה לשאלות לשוניות שנידונו אצל פרשן אחד בקורפוס בעל משקל (רש"י לתורה)

1 בכר, ראב"ע המדקדק.

2 חרל"פ, ראב"ע.

3 אבינרי, היכל רש"י, החלקים: 'מילון פירושי רש"י' (המתייחס גם לפירושי רש"י למילים שבתלמוד) שבכרך שני ו'דקדוקי רש"י' שבכרך שלישי.

4 מלמד, מפרשי המקרא.

הוקדשה בעבודתם של נחמה ליבוביץ ומשה ארנד על פירוש רש"י לתורה,⁵ בה ניתנה הדעת גם לשאלות שמתחום התחביר. יצוין כי כל המחקרים הנזכרים מושתתים רק על החומר הלשוני הגלוי שבפרשנות, ואין בהם כל התייחסות לחומר הלשוני הסמוי המסתתר מאחורי הפרשנות. על יסוד מחקרנו זה ומן החומר שאספנו למחקרנו הבאים ניתן לומר שחומר לשוני סמוי הוא מניע חשוב בפרשנות היהודית ומצוי בה בשפע. בכל זאת לא זכה חומר זה לתשומת לב מצד חוקרי הפרשנות. איסופו, מיונו וניתוחו של החומר הטביעו את חותמם על מחקרנו זה, והסוגיות שנדונו בו משלבות את המשנה הלשונית שעלתה מן החומר הסמוי עם זו המצויה בחומר הגלוי, שחלקים ממנו כבר תוארו. שילוב כזה מן הראוי שייעשה גם בעתיד, על יסוד החומרים משני הסוגים שיועלו במחקרים שיבואו. ודוק: לחשיפת החומר הלשוני הסמוי שבפרשנות נודעת חשיבות רבה, החורגת מן ההיבט הכמותי שצוין זה עתה, שכן תוצאות לה גם אל תוכנם של הברורים הלשוניים המתאפשרים בזכותה. בעוד הברורים הלשוניים הגלויים שבפרשנות מתמקדים בעיקר בתחומי המילון והמורפולוגיה של הלשון, ותחום התחביר אינו זוכה בהם לייצוג ראוי, הרי דווקא מן הגדרה המוצנעת של ענייני הלשון שבפרשנות ניתן להעלות שיקולים תחביריים שהובילו את הפרשן להכרעותיו הפרשניות. שיקולים מסוג זה עומדים במרכזם של הניתוחים שהוקדשו לדוגמות רבות שהובאו בספר.

בחינת משקלם ואופיים של שיקולים אלה מלמדת על רגישותם הרבה של הפרשנים המסורתיים לענייני תחביר, ועל כך שנתנו דעתם גם לתחום זה כשעסקו במלאכת הפרשנות. על יסוד החומר שהועלה ונותח במחקר ניתן לומר, שהבנתם של הפרשנים המסורתיים כסוגיות תחביריות עשויה להתמודד לא אחת עם ההבנה, שמגלה הפרשנות המודרנית באותן סוגיות.

0.3 לסוגיות התחביר שנידונו במחקר

כבר עמדנו לעיל (בסעיף 0.1) על פיזורם של ענייני הלשון – ובכללם אלה הקשורים לתחביר – בתוך י"ם הפרשנות, ועל הופעתם האקראית על פי מה שזומן הטקסט. בנתונים אלה, טבעי הוא שלא כל נושאי התחביר ימצאו את מקומם בפרשנות, ומנגד ישנם נושאים שהוקצו להם מקומות אחדים, לא רק אצל פרשנים שונים שנוקקו להם, אלא אף אצל פרשן אחד. בתנאים אלה הוצרכנו לבדוק שמא אין בחזרות חפיפה מלאה, ופעמים רבות העלתה הבדיקה שאכן לא רק ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר',

5 ליבוביץ וארנד, רש"י לתורה, במיוחד יחידות א-ה.

אלא יש שהם עניים בכמה מקומות, כשבכל מקום יש מעט מזן שונה, וצירופם יחד מוציאם מכלל עוני. הרצון לצרף תמונות שלמות ככל האפשר לגבי כל נושא תחבירי שנדון, הביאנו לבנות את דיונינו על פי הנושאים ולא על פי הפרשנים. כל נושא הוצג והודגם לגופו, ושילובם של דברי הפרשנים בדיון נעשה על פי תרומתם לאותו נושא. בספר שלפנינו נדונו סוגיות בחלקי הדיבר (פרק 1); סוגיות בהיבטים, בזמנים ובדרכים, הן במשפטים שמניים הן במשפטים פועליים (פרק 2); סוגיות בתחבירים של איברים במשפט, בהן בעיקר שאלות הקשורות ביהוי הנושא, ושאלות הקשורות במשלימי הפועל, בכללם גם ה'תמיז' (פרק 3); וסוגיות בתחביר הכינויים – כינויי הגוף, כינויי המושא, הכינויים היתרים וכינויי הרמז (פרק 4). בדעתנו להקדיש חיבור אחר לסוגיות נוספות ובהן: תחבירן של מילות היחס ומילות החיבור; תחביר המשפט המורכב – תבניתו והפסקיות המשובצות בו; משפטי התנאי; סדר איברים ('סרסרו ופרשהו'); ייתורי לשון (ובכללם התמורה) ודו משמעות תחבירית.

0.4 הבהרות כלליות

מקראות רבים משובצים בדיונים שבספר. חלקם עומדים במרכזם של הדיונים ואחרים נזכרים אגב הדיון. אלה המשמשים בסיס לדיונים מוספרו במספור רציף, המקל על ההפניות אליהם. הדוגמות שבחרנו להביא בסעיפים השונים מייצגות תופעות המאפיינות את הנושא התחבירי, או לעתים את שיטתו של פרשן מן הפרשנים. לא תמיד מעיד מספרן של הדוגמות שנבחרו לכל תופעה על מידת שכחותה. לעתים נוקקנו לדוגמות אחדות בשל ההבדלים שנתגלו בין מפרשים שונים בתפיסתם את התופעה, ולעתים הסתפקנו בדוגמה אחת, בין משום שלא נמצאה לה אחות בין משום שאחיותיה היו בדמותה ובצלמה. ככלל, לא התיימרנו להביא את כלל הדוגמות השייכות לכל תופעה. במובאות מן הספרות שמחוץ למקרא – שצוטטו לפי מהדורות מדעיות, כשישנן כאלה, ולפי מהדורות מקובלות בהיעדרן של מהדורות מדעיות – הקלנו לעתים על הקורא בפרטים אלה: פעמים שמילאנו כתיב חסר, כשהיה בו כדי להטעות, ויש שהוספנו ניקוד (חלקי או שלם) והשלמנו קיצורים וראשי תיבות, כדי לאפשר קריאה שוטפת של המובאה. פעמים פיסקנו מובאה (וכך נהגנו לעתים גם בפסוקי מקרא) כחלק מהאינטרפרטציה שנתנו לה בדיונו (ובכלל זה גם מובאות מתוך מהדורה מדעית מפוסקת, במקומות שהעדפנו פיסוק אחר). לעתים הוספנו בסוגריים ובאות שונה הרחבה למובאה, בין לצורך ביאור (בסוגריים עגולים), בין לצורך השלמה עניינית [בסוגריים מרובעים]. המובאות מתוך הטקסט המקראי הן באותיות קודן, בין שהן נתונות בתוך דברינו, שהם באותיות פרנקריהל, בין בדברי פרשנים. המובאות מדברי הפרשנים הן באותיות ספיר.

מחקרים שנזכרו בגוף הספר או בהערות נרשמו בשם מקוצר, והפרטים הביבליוגרפיים המלאים הובאו ברשימת הקיצורים הביבליוגרפיים.

0.5 סיכום: לחשיפת הזיקה של פרשנות הפשט ופרשנות הדרש ללשון הכתוב – הדרך והתועלת

עיון בניתוחים שהקדשנו לגישתם של הפרשנים לדוגמות שהובאו בספר מלמד שהפרשנות המסורתית למקרא, כולל זו שעל דרך הדרש, ראתה את עצמה בדרך כלל מחויבת ללשון הכתוב. ניתן להגדיר את ההבדל בין פרשנות הפשט לבין פרשנות הדרש לעניין מחויבות זו כך: פרשנות הפשט שואפת להציע לכתוב את הפירוש הנראה לפרשן מתחייב מלשון הכתוב, או למצער מבקשת היא להציע לפסוק את אחד הפירושים שלשון הכתוב מוליכה אליו. כנגדה, מבקשת פרשנות הדרש להציע לכתוב פירוש שלשון הכתוב סובלת אותו, כלומר פירוש שהפרשן יכול לתלותו בלשון הכתוב. אך דא עקא: פעמים הרבה הסווה הפרשן-הדרשן את ה'ווי'ם הלשוניים שלשיטתו ניתן לתלות עליהם את פירושו. הסוואה זו גרמה לה פרשנות הדרש שתיראה בעיני הקורא המודרני פרשנות 'פרועה' ונטולת זיקה ללשון הכתוב. הסוואת הזיקה שבין הפרשנות לבין לשון הכתוב היא אמנם ממאפייני פרשנות הדרש, אך היא אפשרית גם בפרשנות הפשט המסורתית. מכאן, שחשיפת ההנמקות הלשוניות שהפרשנות המסורתית נשענת עליהן מהווה אתגר חשוב לבני זמננו המבקשים לרדת לשורשי דרכיה של פרשנות זו. עמידה באתגר זה מזקיקה את לומד המקרא בן זמננו להמיר את 'עדשות' הפרשנות המודרנית שהוא אמון עליהן, 'עדשות המגע' המציעות לו בגלוי את ההנמקות שהפרשנות נשענת עליהן, ב'קרני רנטגן' חודרניות, העשויות לגלות את המניעים הלשוניים שמאחורי הפרשנות המסורתית ואת ההנמקות הלשוניות התומכות אותה, אף כשהם חבויים מאחורי מסווה עבה. מן השימוש ב'קרניים' חודרניות אלה תימצאנה נשכרות הן הפרשנות המודרנית הן הפרשנות המסורתית. הפרשנות המודרנית תימצא נשכרת מחשיפת המניעים הלשוניים הסמויים שמאחורי הפרשנות המסורתית. לדעתנו, חשיפה זו מעמידה את התרומה החשובה ביותר של הפרשנות המסורתית לפרשנות המקרא המודרנית, שכן לא אחת מעלה חשיפה זו קשיים טקסטואליים שנעלמו מעיני הפרשן המודרני, ומשהוצגו אלה לפניו אין הוא עוד בן חורין ליפטר מחיפוש תשובות הולמות להם, גם אם תהינה שונות – ואכן, בדרך כלל תהינה שונות – מן התשובות שסיפקה לנו הפרשנות המסורתית. מאידך גיסא, הפרשנות המסורתית תימצא נשכרת מחשיפת ההנמקות הלשוניות הסמויות המהוות לה משענת. בלעדי 'קרני רנטגן' העשויות להציג בפנינו את הזיקה שבין הפרשנות המסורתית לבין לשון הכתוב – גם כשזיקה זו סמויה היא – אין הפרשנות המסורתית יכולה להיות מובנת בשלמותה לקורא המודרני, ופעמים הרבה נראים בעיניו הפשט והדרש שבפרשנות זו אפופים רמוז וסוד.

פרק ראשון

סוגיות בחלקי הדיבר

1.0

המיון המקובל של חלקי הדיבר מעלה לא אחת קשיים ביישומו ללשון המקרא. כמה מתכונותיה של לשון המקרא מטשטשות את הגבולות שבין כמה קטגוריות של חלקי הדיבר. עמידה על טשטושי גבולות כאלה, בין בגלוי בין בסמוי, ניכרת גם בפרשנות.

1.1 לטשטוש הגבולות בין שמות תואר לשמות עצם

בלשון המקרא לא תמיד ברור הגבול שבין שמות תואר לשמות עצם, וההבחנה ביניהם מושתתת בעיקר על יסודות תחביריים ולא על יסודות מורפולוגיים. טשטוש הגבולות שבין שני חלקי הדיבר מחריף במיוחד במקרים שבהם נשמט הגרעין ששם התואר היה אמור להגדירו, ושם התואר מתייצב בדיעבד ב'משבצת' שנועדה לשם העצם. מצב תחבירי זה עומד ביסוד התופעה של שמות התואר המועצמים – תופעה שכחה בלשון המקרא,¹ שהפרשנים העמידוה בבסיסם של פירושי כמה מקראות, בין בגלוי בין בסמוי, בין כפשט ובין כדרש. דוגמת:

(1) נשפת ברוחך כסמוי ים צללו כעופרת במים אדידים (שמ' טו, י)

מעמדה של התיבה אדידים – כשם עצם (היינו שם תואר מועצם) או כשם תואר – עומד ביסוד המחלוקת שבין שתי שיטות שבפרשנות הכתוב. שיטה אחת רואה בתיבה זו שם תואר, ולפיה משמש בפסוק הצירוף מים אדידים ושני רכיביו עומדים כגרעין ולואי. כנגדה רואה השיטה האחרת בתיבה זו שם עצם, ולפיה אין התיבות במים אדידים קשורות

1 וראה על כך: קוגוט, תארים ותוארי הפועל, סעיף 3, עמ' 121-123. התופעה הכללית של העצמת שמות תואר מצויה, במינונים שונים, גם בשכבות האחרות של העברית, כולל העברית החדשה. לתיאור תמציתי של מהות הקרבה שבין שם התואר לשם העצם ושל השלכותיה על תהליך ההעצמה של שמות התואר ראה: הלוי, תארים, עמ' 522-523.

בסינטגמה אחת, ואדירים אינה אלא הנושא של צללו. השיטה הראשונה עולה מפיסוקם של בעלי הטעמים,² ועל פיה פירשו את פסוקנו רשב"ם וראב"ע:

רשב"ם: צללו כעופרת – במימות שהן אדירים.

ראב"ע (בפירושו הארוך): במים אדירים דבק עם צללו, כאילו אמר: צללו במים אדירים כעופרת.

דומה שבעלי שיטה זו לא ראו קושי בהיעדר נושא מפורש לצללו, שאליו מכוון גם הכינוי שבכסמו, ולא רצו לקבוע לאדירים מעמד של שם עצם, דבר שאין בו הכרח. אפשר שהדהד לפנייהם הפסוק מקלות מים רבים אדירים משבריים (תה' צג, ד), וראו בו את אדירים כשם תואר המשמש לוואי למים, כפי שפירש ראב"ע פסוק זה על אתר:

יותר מקולות מים רבים שהם אדירים, שהם משברי' ים, יותר אדיר השם במרום.³

השיטה השנייה, שהלכו בה חז"ל וספורנו, ביקשה לעגן בתוך הפסוק את הנושא החסר של צללו. מציאותם של שמות תואר מועצמים בלשון המקרא אפשרה להציב בתפקיד זה את התיבה אדירים, המקיימת התאם מין ומספר עם צללו. כך עולה מדרשת התלמוד שלהלן:

בבלי, מנחות נג ע"א: 'בא אדיר ופרע לאדירים מאדירים באדירים. 'בא אדיר – זה הקב"ה [...]; ופרע לאדירים – אלו ישראל [...]; מאדירים – אלו המצרים, דכתיב: צללו כעופרת במים אדירים.

דרשה זו 'משחקת' בתיבה אדירים, בכוונה אותה פעם לישראל ופעם למצרים. בין כך ובין כך אדירים מוצגת בה כשם תואר מועצם ולא כשם תואר המשמש לוואי למים, כבשיטת הפרשנות הראשונה. אין ספק שחז"ל היו מודעים לשיטת הפרשנות האחרת, שכן היא מבצבצת באותה הדרשה בהמשך:

באדירים – אלו מים, שנאמר: מקלות מים רבים אדירים משברי ים (תה' צג, ד).

ברור כי המדרש, שנוקק תחילה לזיהוי מאדירים – אלו המצרים על יסוד דרשתו לפסוקנו, ביחסו לאדירים מעמד של נושא, אינו יכול להיזקק שוב לאותו פסוק לצורך הזיהוי באדירים – אלו מים ולייחס לאדירים מעמד של לוואי. על כן מחזר המדרש לצורך זה אחר הפסוק מתהלים. יושם אל לב כי המדרש, בספקו נושא לצללו ומכונה לכינוי שבכסמו, משנה לא רק את המעמד התחבירי של אדירים אלא אף את זה של הכינוי הפעול שבכסמו;

2 וראה על כך: קוגוט, טעמים ופרשנות, עמ' 89.

3 ודוק: ראב"ע מפסוק אפוא את הפסוק כך: מקלות מים רבים אדירים, משבריים, אדיר במרום ה', ולא: מקלות מים רבים, אדירים משבריים!

- לט, יט 235 (דוג' 183)
 לט, כא 195 (דוג' 151)
 מ, ג 205
 מ, טז 24 (דוג' 3)
 מא, יב 133
 מא, יג 132 (דוג' 110)
 מא, כה 32
 מא, לב 77
 מא, לח 85 (דוג' 85), 88
 מא, מ 160 (דוג' 123)
 מא, מח 104
 מא, נ 104
 מב, ד 214 ה'79
 מב, כג 31 (דוג' 9)
 מב, כה 136
 מב, ל 173 ה'12
 מב, לג 173 ה'12
 מב, לה 65, 66
 מג, ו 209 ה'66
 מג, ט 44
 מג, יז 215
 מג, כג 197
 מד, ב 151 ה'118
 מד, ה 54 (דוג' 55)
 מד, כב 97 (דוג' 92), 98, 117 ה'70
 מד, כז 99
 מד, כט 98
 מד, לא 98, 99 (דוג' 93)
 מה, ג 211 ה'71
 מה, יד-טו 103
 מה, יז 145 (דוג' 118)
 מו, כט 102 (דוג' 97)
 מו, ל 104
 מח, ה 32 (דוג' 12)
 מח, ו 43 (דוג' 35), 169 ה'4
 מח, י 103
 מט, ב 121
 מט, ו 191
 מט, ז 121
- כט, כז 87 (דוג' 86)
 לט, יט 235 (דוג' 183)
 ל, כ 206 (דוג' 159)
 ל, לג 75 (דוג' 79)
 לא, יב 33 (דוג' 16), 33
 לא, יט 40
 לא, כד 94
 לא, כה 139 (דוג' 114)
 לא, כט 121 ה'75
 לא, לג 40
 לא, לד 40 (דוג' 26)
 לא, מב 25 (דוג' 4)
 לא, מד 79
 לא, נב 78
 לב, כד 152
 לב, כה 108
 לב, כז 108
 לב, כז 108, 109
 לב, כט 107, 108, 109, 121
 לב, מ 94
 לג, כ 120 (דוג' 104), 122
 לד, יב 156 ה'128
 לד, כה 179 ה'20
 לה, טז 161 ה'137
 לו, כד 137
 לו, ג 152
 לו, ד 204 (דוג' 156), 206
 לו, ז 175
 לו, טז 32
 לו, יט-כ 63 (דוג' 68)
 לו, כג 149 (דוג' 120), 150
 לח, כח 136 ה'95
 לט, ה 65
 לט, ט 155
 לט, יא 173
 לט, יד 133 (דוג' 111)
 לט, טז 173 (דוג' 134)
 לט, יז 173
 לט, יז-יח 235

טו, י 20 (דוג' 1)	ג, ב 136
טו, יא 121 ה'75	ג, ז 94, 93
טו, טז 177 ה'16	ג, ט 93 (דוג' 89)
יז, יא 54 (דוג' 56)	ג, יא 231 (דוג' 180)
יז, יב 45 (דוג' 42)	
יח, ז 101 (דוג' 95)	ש מ ו ת
יח, יד-יח 235 ה'109	א, א 33 (דוג' 17)
יח, יז-יט 73	א, ט 182
יח, יח 89 ה'35	א, ט-י 181 (דוג' 139)
יח, יט 74 ה'7	א, י 209, 208
יח, כ 232	א, יב 54 (דוג' 57)
יח, כג 74, 75	א, טו-טז 209
יח, כד 73 (דוג' 78), 75	ב, ו 213, 213 (דוג' 164)
יט, יט 64	ב, יג 59 (דוג' 65)
כ, ב 185	ג, ה 118 ה'72
כ, יז-יח 42	ג, כא 25 ה'9
כ, יח 221	ד, י 235 ה'108
כ, יט 217	ה, כב 209 ה'66
כ, כ 147 (דוג' 119)	ז, יב 156 ה'125
כא, כח 88	י, יט 139
כא, כט-ל 170 (דוג' 132)	י, כו 64 ה'1
כב, א 169 (דוג' 130), 170	יא, ג 195, 196 ה'46, ה'47
כב, ב 170	יא, ד 28
כב, ט-י 95 (דוג' 90), 134 (דוג' 112)	יב, ב 228, 228 (דוג' 176)
כב, יד 75	יב, יא 33 (דוג' 14)
כג, ה 49 (דוג' 46)	יב, יב 218 (דוג' 167)
כג, כ-כא 220	יב, כט 28, 218 ה'84
כד, א 41 (דוג' 28), 221 ה'86, 223 ה'89,	יב, ל 26
91'ה	יג, ג 233
כד, א-ב 220 (דוג'170), 222	יג, ח 231 (דוג' 181)
כד, יב 220	יג, י 26
כד, יג 42	יג, טו 232
כד, יד 42 (דוג' 29)	יג, כב 91 (דוג' 88)
כד, כא 221 ה'86, 223 ה'89	יד, י 141, 141 (דוג' 115)
כה, כג 29 ה'15	טו, א 57 (דוג' 64)
כה, כח 88 ה'33	טו, ו 53 (דוג' 52)
כה, לד 186	טו, ז 53 (דוג' 53)
כו, א 70 ה'5	טו, ח 175
כז, א 194	טו, ט 42 (דוג' 31)

יא, מה 34	כו, ב 194
יא, כט 228	כו, ד 194
יא, כט-לא 229 (דוג' 177)	כו, ו 195
יג, י 26	כו, ז 195
יד, יד-טו 225, 226	כח, לח 193
יד, טו 225 (דוג' 173), 226	כח, מא 118 ה'2
יד, טז 225 (דוג' 174), 226	כט, ט 145
טו, טז-יז 237	כט, לח 228, 229 (דוג' 178)
טו, יז-יח 237	ל, א-ב 183
טו, יח-יט 237	לא, יב-יג 219 (דוג' 168)
טו, יט-כ 237	לב, יח 74 ה'7
טו, כב-ל 237	לב, כג 238
טו, לב 237 (דוג' 184)	לב, לב 233
טו, לג 237	לג, ז 58
יז, ד 170	לג, יא 92
יז, יד 180 (דוג' 138), 181	לג, יט 106, 107
יט, ה 191, 192 (דוג' 147)	לג, כ 221
יט, יג 80 (דוג' 83), 82, 82 ה'21, 22 ה'22	לג, כא 105
כב, יט 191, 193 (דוג' 149)	לד, א 105
כב, כ 193 (דוג' 149א)	לד, ב 106
כב, כט 191, 193 (דוג' 148)	לד, ד 105
כב, ל 193	לד, ה 105 (דוג' 98)
כב, לג 34	לה, ה 216
כג, יא 191 (דוג' 146)	לו, כ 186
כה, מט 45 (דוג' 38)	מ, יט 139
כז, ד 195	מ, כ 135, 136, 136 ה'95
ב מ ד ב ר	
ה, יא-כח 237 ה'113	ו י ק ר א
ה, כט 237 ה'113	א, ג 191, 194 (דוג' 150)
ו, א-כ 237 ה'113	א, ה 192
ו, כא 237 ה'113	ג, טז 26
ו, כג-כו 201 (דוג' 155)	ד, י 26
ז, ב-ג 142 ה'102	ד, כב 44
ז, יח 142, 142 ה'102	ה, יא-כח 237 ה'113
ז, יט 142	ה, כט 237 ה'113
ח, ד 228, 228 (דוג' 175)	ו, א-כ 237 ה'113
ח, יט 223	ו, כא 237 ה'113
י, כט 222	ח, ז-ט 150
יא, ה 45 (דוג' 41)	ח, יג 149
יא, כב 88 ה'33	

ח, ג 145	יב, ג 101
י, ג 92 ה'45	יב, ו 188 (דוג' 145), 189, 190
י, טז 161 ה'137	יב, י-יג 77 (דוג' 80)
יג, ה 178	יג, לא 183 (דוג' 140)
יד, ב 70	יד, כט 81
טו, ב 156 (דוג' 122)	טז, א-ג 135 (דוג' 113)
טו, ג 158 ה'132	טז, ב 79
טו, ז 158 ה'132	טז, טו 209 ה'67, 211 ה'70
טו, ח 158 ה'132	יז, כה 84 (דוג' 84)
טו, י 158 ה'132	יט, יד 238 (דוג' 185)
טו, יא 158 ה'132	כ, טו 210, 209
יז, ו 131	כ, כו 149
יט, ה 128 (דוג' 107)	כב, ה 28 (דוג' 7)
כא, ד 60 (דוג' 66)	כב, כ 27 ה'13
כא, כב 82	כב, ל 43 (דוג' 34)
כא, כג 82 (דוג' 83א)	כג, ד 92 ה'45
כב, ח 131	כג, ח 121
כג, ה 29	כג, יט 110
כג, טו 236 ה'111	כו, ד 195
כג, כ 236 ה'111	כח, א-ח 229 ה'101
כד, טו 82 ה'21	ל, ג 33 (דוג' 15)
כה, ה-ו 167 (דוג' 129)	לב, ד 31 (דוג' 11)
כה, ו 169 ה'4	לב, לד 62
כה, ט 116	לב, מ 95
כו, ה 124 (דוג' 106), 125, 126, 127, 157	לג, נב-נג 50 (דוג' 47)
131 ה'	לד, ד 72
כו, ו 208 (דוג' 162), 211 ה'70	לה, יא 156 ה'125
כו, י 126	לה, כו 170 (דוג' 131)
כח, מ 130 ה'86	
כח, טו 26	ד ב ר י ם
לב, יז 207 (דוג' 161)	א, יג 212
	א, יד 211 (דוג' 163)
י ה ו ש ע	א, כח 184 (דוג' 141)
א, ו 92, 145	ג, א 72
א, ח 26, 92	ד, ה 145
ז, כ 29 ה'16	ה, כט 49
ז, כא 162 ה'138	ו, ה 49
ז, כד 162	ז, א 130, 130, 128 ה'84
ח, ל 59	ז, כב 128

כה, לד 209 ה'67, ה'68	ט, ח 94
כה, לה-לו 40	טו, ד 73
כח, ג 41 (דוג' 27)	טו, יא 73
ש מ ו א ל ב	טו, יט 205 (דוג' 158), 206
א, כב 25 ה'9	יז, ט 65
ג, ז 235 ה'108	כד, כ 209 ה'66
יז, ח 82 (דוג' 83 ב)	ש ו פ ט י ם
יח, יח 136 ה'95, 137	א, טו 205 ה'57
יט, ה 105	ב, א 56 (דוג' 63)
יט, ח 81 ה'17	ג, יז 141
יט, מא 140 ה'98	ה, לא 53 ה'20
יט, מב 225 (דוג' 172)	ו, כג 122, 197
כ, ג 205	ז, כד 122 (דוג' 105)
כו, ו 44 (דוג' 37)	ט, לד 27 ה'12
כט, ט 197	יד, ג 217
מ ל כ י ם א	יט, מח 232 ה'103
א, לג 223	ש מ ו א ל א
ח, א 222	ג, י 105
ח, יג 206	ד, ח 32
יא, כט 97 ה'52	ט, י-יט 38
יא, כט-ל 97 ה'51, 166 (דוג' 128)	ט, יא-יב 178 ה'17
יד, כ 199	יב, יא 221, 222, 223 ה'89, 225
טו, א 199	יב, טו 238
טו, ח-ט 199	יג, טו 182
טז, כד 173 ה'12	טו, יג 95
יח, כא 211 ה'71	טו, כו 111
יט, כא 206	טו, כז 97 ה'51, 111 (דוג' 101), 116, 167
מ ל כ י ם ב	ה'3
א, ח 163	טו, כח 111
ב, יג 162 ה'138	טז, כ 135
ב, יג-יד 162 ה'138, 163	כה, א 41
ג, יח 130 ה'86	כה, ב 41
ג, יט 55	כה, ד 41
ג, כה 55 (דוג' 59)	כה, ו 197
ד, כו 197	כה, יח-כד 40
ד, מג 64 ה'1	כה, כא 40 (דוג' 25)
	כה, כד-לא 40

י ר מ י ה	ו, כו 64
ב, טז 155 ה'124	ז, ג 45 (דוג' 39)
ו, א 139 ה'97	ח, כט 58
ו, ג 139 ה'97	ט, טו 58
ו, ה 27	יג, כ 55 (דוג' 60)
י, כ 208, 207, 206	יג, כא 66, 65
יד, ו 24	יח, לו 211 ה'71
טו, יח 79 (דוג' 82)	כ, יד 58
יז, ח 92 ה'43	כה, ל 97 ה'51
יז, יז 155	
יז, יח 217	י ש ע י ה
יח, יט 74 ה'8	א, כא-כג 196
כ, ז 208	א, כה 196
כה, יג 44	א, כו 196 (דוג' 152)
כה, יד 44 (דוג' 36)	א, כח 196
כו, טז 27	א, ל 161, 160 (דוג' 124)
לא, י 37	ב, כ 151 ה'118
לא, לח 130 ה'86	ד, ה 37
לח, ד 88	ו, י 91
מה, ג 131 ה'87	ז, ה-ו 79
מט, טו 172	ט, א 182
נ, ו 126	יג, כא 207
נ, ט 25 ה'9	יד, יט 145 ה'107
	יט, ג 89, 89 ה'34, 35 ה'35
י ח ז ק א ל	כא, יא 27
א, יא 187 (דוג' 143), 191	כא, יב 27
א, יח 187 (דוג' 144), 188, 191	כב, כה 139
ג, כב 204	כד, ד 89, 89 ה'36
ח, יח 24	כה, ט 230 (דוג' 178), 231
טו, נה 177	כו, ו 207
יז, ח 162 ה'139	כח, ט 91
יז, כג 162 ה'139	לט, ג 58
כח, טו 177 ה'16	מב, ח 215
מא, ז 89 ה'34, 35 ה'35	מו, ז 92 ה'43
	נד, י 92
ה ו ש ע	נט, ז 186
ח, יב 52 (דוג' 51)	סה, ד 81
י, יג 177 ה'16	סה, טז 110
יב, ג 107	סו, כד 34, 34 (דוג' 18)

ה, יג 149	יב, ד 121
ט, יח 27	יב, ה 107 (דוג' 99), 109, 121
יג, ה 207 ה'62	י ו א ל
יז, ט 230 ה'102	ב, כג 195 ה'43
כ, ב 211 ה'71	ע מ ו ס
מד, ב 55	ז, ו 79
מד, ג 54 (דוג' 58)	י ו נ ה
מד, כז 177 ה'16	ב, י 177 ה'16
מה, ז 189	ב, יא 136
נה, יב 92 ה'43	ג, ג 165
סג, ח 177 ה'16	מ י כ ה
עא, ז 155	ב, ד 92 ה'43
עא, יז 145	נ ח ו ם
עג, טז-יז 56 (דוג' 61)	א, ג 208 ה'64
עד, ב 230 ה'102	א, ג 92 ה'43
עד, יא 146	ז כ ר י ה
עד, טז 27	ז, ה 207 (דוג' 160)
עח, מ 58	ח, יג 197, 198 ה'50
עח, מה 58	י, א 195 ה'43
עח, מז 58	י, ח 37
פ, ג 177 ה'16	יג, ד 162
צ, ד 56 (דוג' 62)	מ ל א כ י
צג, ד 21	א, ו 69
צד, יז 177 ה'16	ת ה ל י ם
צט, ו-ז 178	ב, יב 160, 161 (דוג' 125), 161 ה'136
קה, טו 209 ה'66	ג, ג 177 ה'16
קו, יט 58	ג, ח 155, 159
קז, ב 37	ה, ה 207 ה'63
קטו, ה-ז 186, 188	ה, ו 71
קיח, כב 232	ה, ז 71 (דוג' 74)
קיח, כג 79 ה'14	ה, ח 71
קיח, כד 232	
קיט, מא 207	
קיט, קעז 126	
קכ, א 177 ה'16	
קכ, ז 197	
קכא, ו 27	
קכה, ג 177 ה'16	
קל, ב 74 ה'8	

ד, ח 97 ה'115, 116 (דוג' 102), 116

קלה, ד 70 (דוג' 73)

א י כ ה

מ ש ל י

ב, יט 27

ח, יד 197

יג, ד 158

א ס ת ר

יד, יב 158

ה, יב-יג 234 (דוג' 182)

יד, יג 158

ה, יג 234

יח, טז 156 ה'128

ח, ח 224, 223

כא, יד 156 ה'128

כז, כ 238

נ ח מ י ה

לא, יח 27

ט, יט 27 ה'14

ט, כח 207 ה'62

י, לב 156

א י ו ב

א, ד-ה 46 (דוג' 43)

א, ה 52

ד ב ר י ה י מ י ם ב

ד, טו 207

ה, ב 222 ה'88

ה, יא 154

ז, יב 27

י, כב 177 ה'16

יג, א 199

יד, יט 70, 71 (דוג' 75)

יג, טו 200

טו, י 155

יג, כ 97 ה'115, 199 (דוג' 154)

טו, יב 138

טו, ח 215

יח, ד 143

טז, ח 188

כד, ב 83

כא, יט 26

כד, ג 83

לה, יא 153 ה'120

כד, ד 83

כד, ו 83

כד, ז 83 (דוג' 183), 84

כט, ח 42 (דוג' 32)

תרגומים ארמיים

ל, כג 42 (דוג' 32)

א ו נ ק ל ו ס

לו, ה-י 38

בראשית

ד נ י א ל

ב, י 33

ט, יז 221

ב, יג 59

יא, מ 207

ג, טז 31

ח, כ 93 ה'47

ר ו ת

יא, ז 89

ב, ו 174

יב, ב 198

ד, ה 169 ה'4

יב, ח 143

ד, ז 115, 116, 118 ה'72

טו, ט 42	יג, כב 92
יב, יא 33	יד, י 26
יג, ח 233	יד, יד-טו 27
יג, כב 92	טו, יז 65 ה'4
יד, י 141	יז, טז 37
טו, א 57	יח, כא 176
יז, יא 54	יט, יט 51
יז, יב 45	יט, כט 42
כב, ט-י 134	כ, ד 141 ה'101
כג, ה 50	כא, ב 204
לג, ז 58 ה'30	כג, יא 35
	כג, יג 36
ויקרא	כד, לא 51
א, ג 194	כד, מה 52 ה'18
יט, ה 192	כד, סז 216
יט, יג 81	כה, כג 69
כב, יט 193	כה, כה 162
כב, כ 193	כו, כב 144
כב, כט 193	כט, ב 53
כג, יא 191	כט, ג 48
כה, מט 45	כט, ח 48
	כט, כז 87
במדבר	לא, כה 139
יא, ה 45	לז, ד 204
יב, ו 190	לט, כא 195
טז, א 138	מא, לח 86
יז, כה 84	מב, כג 31
כ, טו 209 ה'65	מג, ט 44
ל, ג 33	מד, ה 54
לב, ד 31	מח, ה 32
	מח, ו 43
דברים	נ, ט 93
טו, ב 156	
יט, ה 130	שמות
כו, ה 125,	א, ט-י 182
157 ה'131	ב, ו 214
כו, ו 209 ה'65	ב, יג 59
כח, מ 130 ה'86	יא, ג 196 ה'47
	טו, א 57

פ ס י ד ו - י ו נ ת ן

ז, ג 45

יג, כ 55

ישעיה

א, כו 196

כה, ט 231

ירמיה

טו, יח 80

זכריה

ח, יג 198 ה'50

ת ר ג ו ם א ר מ י ל ר ו ת

ד, ח 117

ת ר ג ו ם א ר מ י ל ת ה ל י ם

מד, ג 55

קו, יט 58 ה'25

ת ר ג ו ם א י ו ב

א, ד-ה 46

תרגום השבעים

בראשית

יא, ז 41 ה'41

כא, ל 78 ה'12

שמות

ב, ו 214 ה'76

יואל

ב, כג 195 ה'43

זכריה

ח, יג 198 ה'50

בראשית

יא 72

יד, טו-27

שמות

יד, י 142

ה, ד 106

דברים

ה, כ 125

פ ש י ט ת א

במדבר

טז, א 135 ה'90

דברים

טו, ב 157 ה'130

י ו נ ת ן

יהושע

טו, יט 205

שופטים

א, טו 205 ה'57

ו', כד 122

י' שמואל ב

ח, יט 81 ה'17

כ, ו 44

מלכים א

יט, כא 206 ה'61

מלכים ב

ג, כה 55

סנהדרין	רות
ו,ה 82 ה'20	ד,ח 115 ה'65
ת ו ס פ ת א	תרגום אנגלי (RSV)
שבועות	בראשית
ו,א 95	כא,ל 78 ה'11
מ ד ר ש י ה ל כ ה	שמות
מכילתא דרבי ישמעאל	כו,ב 195 ה'41
מסכתא דפסחא א 228 ה'99	כו,ד 195 ה'44
יג 218 ה'84	שופטים
יד 91 ה'41	א,טו 206 ה'59
יז 233	
מסכתא דויהי בשלח ב 142	ספרות חז"ל
מסכתא דעמלק א 101	
ב 73, 74	מ ש נ ה
מסכתא דבחודש י 148	
מסכתא דנויקין י 171	דמאי
מסכתא דכספא ב 49	ג,ד 145
מסכתא דשבתא א 219	
מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי	פסחים
בשלח יד, י 142 ה'103	י,ד 124 ה'78
כי תשא יב, יג 219	
ספרא	יבמות
מצורע ט, ח 237	ב,ח 168
	ד,ה 168
ספרי במדבר מג 202	סוטה
סא 228 ה'99	ט,ה 60
ספרי דברים יד 211	מכות
רפט 168	ב,א 128
שא 125	
שיח 207	נגעים
שנו 184 ה'31	יד, י 226

154 סג ע"א	ת ל מ ו ד י ר ו ש ל מ י
סוטה	יבמות
182 יא ע"א	א,ה 168
214 יב ע"ב	
יד ע"א 178, 179	סוטה
לה ע"א 183	א,ה 231
מו ע"ב 60	
	תרומות
בבא קמא	א,ד 236 ה'111
כו ע"א 171 ה'6	
	ת ל מ ו ד ב ב ל י
בבא מציעא	שבת
מו ע"א 115, 116 ה'67	ה ע"א 146 ה'108
עה ע"ב 236 ה'111	י ע"ב 122
פז ע"ב 22, 178 ה'18	לג ע"א 212 ה'74
	פג ע"ב 239
סנהדרין	עירובין
לח ע"ב 220, 221	יט ע"א 34
נח ע"ב 59	
סט ע"ב 172 ה'9	ראש השנה
צא ע"ב 58 ה'24, 59	ו ע"א 194
קה ע"ב 43 ה'12	
קט ע"ב 177 ה'15	
	יומא
מכות	נב ע"א-ע"ב 97, 186
ב ע"ב 171	
ז ע"ב 128	
	תענית
עבודה זרה	לא ע"א 231
ד ע"ב 43	
	מגילה
מנחות	ט ע"א 91 ה'41
כט ע"א 228	טו ע"א-ע"ב 234
נג ע"א 21	יח ע"א 120
	יבמות
חולין	כד ע"א 168, 169 ה'4
יג ע"א 192	מט ע"ב 190 ה'39
מט ע"א 201	

ויקרא רבה	צא ע"ב 174 ה'14
לג, ה 200 ה'53	צב ע"א 108 ה'59, 109
במדבר רבה	מ ד ר ש י א ג ד ה
ה 146 ה'108	הגדה של פסח 218, 208, 124
טז, יא 184	ילקוט שמעוני
יה, ג 138 ה'96	א ק ס א 231
יה, טז 138	ב ק כג 97 ה'51, 113 ה'64, 115, 166, 200
כג, ו 185	ה'53
רות רבה	תתרגו 234 ה'107
ז, יב 97 ה'51, 115 ה'66, 200 ה'53	
מדרש שכל טוב 215	מדרש לקח טוב 36
מדרש שמואל	בראשית רבה
יה, ה 97 ה'51, 113, 166 ה'2, 200 ה'53	לז, ד 165
מדרש תנאים על ספר דברים	לט, יא 198
יד, ב (עמ' 73) 70, 71, 109 ה'60, 165 ה'1	מג, ג 28
איכה רבתי	מד, כב 35 ה'5, 37
פתיחתא כה 198 ה'51	נא, ב 223, 223 ה'90, 224 ה'94
תנחומא	ס, ה 96
בראשית, ט 185	ס, טז 216
קרח, ב 138	סה, כ 200
בלק, ד 28	סח, יב 174 ה'14
תנחומא ישן	סט, ג 174
לך לך יז 217	עד, ג 33
וירא יט 224 ה'95	פד, טז 152
	פז, ט 236
	צה, ג 121
	צט, ז 121
	שמות רבה
	א, ד 34
	א, כח 214 ה'78

פרשנות ומחקרים

מא, ג 133 ה'89	אבינרי
מא, לח 86,85 ה'29	היכל רש"י 16 ה'3
מא, מ 160	אבן ג'נאח
מד, כב 97	השורשים 135, 135 ה'91
מה, יז 145	
מח, ד 43	
שמות	
א, ט 182 ה'24	ר א ב " ע ³
ב, ו 213	בראשית
יג, ח 233	א, ז 67
יג, כב 92	ב, כה 172
יד, י 143	ג, ו-ז 39 ה'10
טו, א 57	ג, כא 183 ה'27
טו, י (*) 21, 21 ה'3	ג, כב 183 ה'27
יח, ז 101	ט, כד 172
כ, כ (*) 144	י, יב 166
כב, א (*) 170	יא, ז 89, 89 ה'35
כב, י 134	יב, ח 143
כג, ה 50	יד, י 26, 26 ה'11
כד, ב 222	יד, כ 102
כט, לח 230	יז, טז 37
לד, ה 107, 107 ה'56	יח, כ-כא 178 ה'17
ויקרא	יט, כד 223
יד, טו 225	כא, ב 204
במדבר	כד, סז 215
ו, כז 202	כה, כג 69
דברים	כה, כה 162, 162 ה'140
יט, ה 130	ל, כ 206
כו, ה 126 ה'81, 127	ל, לג 76
לב, יז 208, 207 ה'64	לא, כה 140
ישעיה	לא, לג 40
א, ל 161, 161 ה'137	לא, מב 25
	לו, ד 204
	לו, כג 149
	לט, יד 133

ב א ר	יט, ג 89 ה'34
פילולוגיה משווה 135 ה'90	כד, ד 89 ה'36, 89 ה'35
ב כ ר	הושע
ראב"ע המדקדק 16 ה'1, 97 ה'52	יב, ה 108
ב ל א ו	זכריה
את בשימוש גומינטיבי 88 ה'33	ז, ה 207
הסביל הסתמי 88 ה'33	תהלים
זמנים או אספקטים 30 ה'1	ב, יב 161
תורת הכינויים 227 ה'97	ה, ה 207 ה'63
ב ל ו מ פ י ל ד	ה, ז 71
לשון 154 ה'121	יג, ה 207 ה'62
ב ל י י ק	עג, טז 56
הזמנים בעברית 30 ה'1	עד, יא 146 ה'109
ב נ ד ו י ד	צ, ד 56
לשון מקרא ולשון חכמים 35 ה'4	צג, ד 21 ה'3, 23
שם הפעולה 156 ה'129	צט, ז 178 ה'17
ב ן - ח י י ם	רות
'זמני' הפועל 30 ה'1	ד, ח 114
ענה ולא השיב 212 ה'72	א ב ר מ ס ו ן
ב ע ל י ה ת ו ס פ ו ת	אם למקרא 129 ה'82
ערכין	רס"ג והזוהר 118 ה'72
טו ע"ב 184 ה'30	א ה ר ו נ ס ו ן - ב ר מ ן
ב ר ג ג ר י ן	העברית החדשה 24 ה'7
ממנו בגוף נסתר 184 ה'31	א ו ר נ ן
ב ר ו י א ר	המשפט הפשוט 181 ה'22
מקראות 97 ה'50	תחביר 181 ה'22
ב ר ו ק ל מ ן	א י ת ן
דקדוק משווה 186 ה'32	הלוואי ומשפט הזיקה 60 ה'32
תחביר עברי 79 ה'13	א ר ז י
	אם למקרא ולמסורת 129 ה'82

מלכים א	ב ר נ ס
א, לג 223 ה'89	זמני העברית 30 ה'1
יא, כט 97 ה'52, 167	
	ג ו ר א ר י ה 83 ה'25, 210 ה'69
מלכים ב	ג ז נ י ר ס
ט, טו 58 ה'29	דקדוק 25 ה'10, 30 ה'1, 79 ה'13, 91 ה'42,
יג, כ 55	131 ה'88, 145 ה'106, 181 ה'22, 182
ישעיה	96 ה'227, 25 ה'96
ז, ז 79 ה'15	
	ר ד " ק
ירמיה	בראשית
טו, יח 80	ד, יז 62, 100
כה, יד 44	יא, ל 31
יחזקאל	יב, ח 143
א, יא 188	יד, כ 102
א, יח 188	טו, ו 110
	יח, כא 177, 177 ה'16
הושע	כה, כג 69
ח, יב 52	כו, ב 144
יב, ה 108	כט, כז 87
	ל, לג 76
דברי הימים ב	יהושע
יג, כ 200, 200 ה'54	טו, יט 206
	שופטים
ר ד " ק	ב, א 57
השורשים 90 ה'40	
ד ו י ד ס ו ן	שמואל א
תחביר עברי 227 ה'96	יב, יא 221 ה'86
	כח, ג 41
ד ר י י ב ר	טו, כז 112
שימוש הזמנים 30 ה'1, 56 ה'22, 181 ה'22	
ה ו כ ר מ ן	שמואל ב
עיונים 82 ה'20	יט, מב 225
	יז, יח 82 ה'23
	כו, ו 44

ז ו ו י ט	ה ו פ מ ן
הומן המקדים 38 ה'9	ויקרא 237 ה'112
ח ז ק ו נ י	ה י ד נ ה י י ם
בראשית	הבנת המקרא 129 ה'82
יד, כ 102	ה י ו ז
יט, כד 225	מבט אחר אל זמני העברית 30 ה'1
ל, לג 76	ה י י נ מ ן
שמות	דרכי האגדה 184 ה'31
ג, ה 118 ה'72	ה ל ב ר ט ל
י, יט 139	מקרא כתוב 174 ה'14
ח י ו ג'	ה ל ד
(שלושה) ספרי דקדוק 90 ה'39, 90 ה'40	יקטל-קטל 56 ה'22
ח ר ל " פ	ה ל ו י
עוד על מקראות 97 ה'52	תארים חופשיים ובלתי חופשיים 20 ה'1
ראב"ע 16 ה'2, 149 ה'115	ו י י ז ר
י ס פ ר ס ן	ראב"ע 89 ה'35, 107 ה'56, 189 ה'38
פילוסופיה של דקדוק 60 ה'32	ו י י נ פ ל ד
י פ ת	משפט וצדקה 156 ה'127
פירוש לדברי הימים 199 ה'52	ו י ל י א מ ם
ר ל ב " ג	תחביר עברי 30 ה'1, 227 ה'96
מלכים א	ו ל ט ק ה ו א ו ק ו נ ו ר
יא, כט 167	מבוא לתחביר מקראי 35 ה'3, 56 ה'22,
ל י ו נ ש ט ם	131 ה'88, 141 ה'100, 145 ה'105, 151
הכינזי הדבוק 186 ה'32	ה'118, 155 ה'123, 182 ה'25, 203
ל י ב ו ב י ן ו א ר נ ד	ה'55, 215 ה'81, 217 ה'82, 217 ה'83,
רש"י לתורה 17 ה'5	227 ה'96, 227 ה'97, 230 ה'102, 234
מ א ו ר י	ה'106
הפשיטתא לתורה והפרשנות 135 ה'90	

מא, לח 86	מ א נ ד ל ק ר ן
מד, כב 98	קונקורדנציה 77 ה'10, 81 ה'18, 82 ה'22,
מו, כט 103, 104	90 ה'40, 93 ה'46
שמות	מ ו ר א ו ק ה
יג, ח 232	ההדגשה במקרא 217 ה'82
טו, א 58	השלמת הפועל 203 ה'55
כ, כ 147	
כד, א 221	מ ז ר ח י 83, 83 ה'25, 173
כד, ב 221, 222	
כה, מא 118 ה'72	מ ח ב ר ת מ נ ח ם 214
לג, ז 58, 58 ה'30	
לד, ה 105	מ י ל ו ן ב ן י י ה ו ד ה 238 ה'114
מ, כ 135 ה'92	
	מ ל מ ד
במדבר	מפרשי המקרא 16 ה'4
טז, א-ג 136, 137	
לג, נג 51	מ מ ן
	הארמית והערבית 136 ה'94
דברים	
כד, טו 82 ה'21	ר מ ב ם
	מורה גבוכים 187 ה'36
מ צ ו ד ת ד ו ד	
	ר מ ב ן
מלכים א	בראשית
יא, כט 167	א, ז 68
יחזקאל	ד, יז 62, 100
א, יא 187 ה'36	י, ט 72
	י, י 72
תהלים	יד, כ 102
עא, יז 145	טו, ו 110
עד, יא 146 ה'111	יח, א 179
	יט, כד 224
ג א ה	כד, לב 119
אין אם למסורת 129 ה'82	כד, סז 215
	כט, כז 87
ס י ו ן	לט, יד 133
דקדוק אוגרית 25 ה'10	לט, יט 236 ה'110

85 יז, כה	ר ס " ג
דברים	בראשית
127 ה, כו	יז, טז 37
ס פ ר ז י כ ר ו ן 81 ה'19, 173 ה'11	שמות
ס ק י נ ר	כה, לד 187 ה'35
בראשית 118 ה'73	לד, ה 105
ע מ י נ ח	במדבר
אם למקרא ולמסורת 129 ה'82	יב, יב 77
פ ר נ ק ל	טז, א 136 ה'94
האגדה והמדרש 129 ה'82	ישעיה
פ ר ץ	יד, יט 145 ה'107
משפט הזיקה 60 ה'32, 149 ה'114, 152 ה'119	ס פ ו ר נ ו
משפט זיקה מדומה 60 ה'32	בראשית
ק ד ר י	טו, ו 110
האות ל' 81 ה'18, 82 ה'22, 83 ה'24	כא, ל 78
פרשיות בתחביר 154 ה'122, 159 ה'134	כג, יא 35
ק ו ג ו ט	כד, ס 220
אם תיטיב שאת 233 ה'104	ל, לג 76
הכינוי היתר 158 ה'133, 213 ה'75	לז, ד 204
הלשון והפרשנות 151 ה'117, 212 ה'73	מד, כב 98
טעמים ופרשנות 21 ה'2, 64 ה'2, 80 ה'16,	שמות
97 ה'50, 107 ה'57, 118 ה'74, 122 ה'77,	יד, י 143
125 ה'79, 146 ה'109, 148 ה'112,	טו, א 58
112 ה'156, 126 ה'172, 172 ה'9, 186 ה'33,	טו, ו 53 ה'20
187 ה'34, 187 ה'35, 212 ה'73, 233 ה'104	טז, י 22
יעקב וישראל 108 ה'58, 121 ה'76	טז, טו 211 ה'70
יש לאל יד 121 ה'75	לד, ה 106, 107
מלים עבריות באשכנז 117 ה'71	במדבר
מקראות וטעמיהם 107 ה'57	יב, יב 77
	טז, א 137
	טז, טו 211 ה'70

ל, לג 76	סמיכות שם הפעולה 156 ה'129
מ, מז 24	פסוקי התוכן 136 ה'93
מב, כג 31	שימושים חלופיים בכינויים 186 ה'32, 187
מד, מב 98	ה'34, 187 ה'35, 195 ה'42, 197 ה'49
מח, ו 43 ה'13	תארים ותוארי הפועל 20 ה'1, 23 ה'6, 25
ג, ט 93	ה'8, 25 ה'10
שמות	ק ו ג ל
יג, ח 232	השירה המקראית 146 ה'110
טו, י 21	ק י מ ר ו ן
כ, יז-יח 42	זמנים 30 ה'1
כב, י 134	ר א ז י ן
כד, א 42, 221	רשב"ם 126 ה'80
לד, ה 106	ר ב י ן
ויקרא	תחביר 181 ה'22
א, ג 194	ר ו ב י נ ש ט י י ן
במדבר	העברית 30 ה'1
ו, כג 202	ר ו ז ן
יב, יב 77	אספקטים וזמנים 30 ה'1
טז, א 135	עברית טובה 156 ה'129
יז, כה 84, 85 ה'28	ר ק נ ד ו ר ף
דברים	תחביר 181 ה'22
יט, ה 131	ר ש ב ם
כה, ט 116 ה'69	בראשית
כו, ה 126	טו, יח 36 ה'6
ש ד ״ ל	יט, כד 224
תורה 189 ה'37	כ, יג 126
ש ט י י נ ר	כג, יא 36, 35 ה'7
העברית הקדומה 233 ה'104	כד, ס 219
	כה, כה 162
	כו, כב 144, 144 ה'104

132, 53	כט, ב	ר ש " י
48	כט, ג	בראשית
48	כט, ח	ב, יח 154
32'ה' 88, 87	כט, כז	ב, כה 172
206	ל, כ	ד, א 39, 39'ה' 10
76	ל, לג	ד, יז 100
79	לא, מד	ט, ו 132
120	לג, כ	ט, כה 172
204	לו, ד	י, יא 72
63	לו, כ	י, יב 165
151	לו, כג	יא, ז 89
133	לט, יד	יב, ב 198
173	לט, טז	יב, ח 143
236	לט, יט	יד, י 26, 26'ה' 11
132	מא, יג	יד, טו 27
86	מא, לח	יד, כ 102
31	מב, כג	יד, כב 36'ה' 45, 7
98	מד, כב	יד, כג 218
99	מד, לא	טו, ו 110
53'ה' 98	מד, מב	טו, יז 65
145	מה, יז	טו, יח 35'ה' 5
103	מו, כט	יח, א 179
32	מח, ה	יח, ז 22
43	מח, ו	יח, יט 224'ה' 93
	שמות	יח, כא 176
	א, ט 182'ה' 26	יט, כד 223
	א, יב 54	כא, א 39
	ב, ו 214, 213	כא, ב 204
	ב, יג 60	כא, ל 78
	יב, ב 229	כג, יא 35
	יב, יב 219	כג, יג 36
	יג, ח 233	כד, יז 96
	יג, כב 92	כד, כט 66
	יד, י 142	כד, מה 52
	טו, א 58, 57'ה' 23	כד, ס 219
	טו, ו 53	כד, טז 216
	טו, ז 53	כה, כה 162
	יג, כב 92	כח, יג 174, 174'ה' 14

יט, ה 130, 130 ה'84	טו, יא 121 ה'75
כה, ו 168	יח, ז 101
כו, ה 125	יח, כג 74
לב, יז 207	כ, כ 148
	כא, ל 171
יהושע	כב, א 169
טו, יט 206	כב, י 134, 95
	כג, ה 50
שופטים	כד, א 41
ב, א 56	כד, יד 42
ו, כד 123	כח, מא 118 ה'72
	לג, ז 58 ה'30
שמואל א	
טו, כו 112	ויקרא
כח, ג 41	א, ג 194
	טו, לב 237
שמואל ב	יז, יד 180
יז, ח 82	יט, ה 192
	יט, יג 83, 81
מלכים א	כב, יט 193
יט, כא 206 ה'61	כב, כט 193
	כג, יא 191
מלכים ב	
ג, כה 55	במדבר
יג, כ 55	ו, כז 201
	ח, ד 228
ישעיה	יב, ו 190
א, כו 196	יב, יב 77
ז, ה-ז 79	יג, לא 184
טו, כד 34 ה'2	טז, א 138
	יז, כה 84
ירמיה	כ, טו 210 ה'69
טו, יח 80	כב, ה 28
כה, יד 44	לג, נג 51
	לה, כו 170
יחזקאל	
א, יא 187	דברים
א, יח 188	א, יד 211
	טו, ב 163, 158 ה'141

יבמות	הושע
כד עא 168	ח, יב 52
	יב, ה 108
סוטה	
יב ע"ב 214 ה'79	זכריה
מו ע"ב 61 ה'33	ז, ה 207
סנהדרין	תהלים
לח ע"ב 220	מד, ג 55
עב עא 169	עג, יז 56
	עח, מ 58 ה'26
מנחות	צ, ד 56
כט ע"א 229	
	משלי
חולין	כז, כ 238
יג ע"א 193	
צא ע"ב 174 ה'14	איוב
צב ע"א 108 ה'59, 109 ה'61	א, ד-ה 46
	כד, ז 83
ש פ ר ב ר 65 ה'4, 86 ה'30, 93 ה'48,	כט, ח 42
56 ה'204	ל, כג 42
ש פ ת י ח כ מ י ם 210 ה'69	
	דברי הימים ב
	יג, כ 200
	ר ש " י ל ת ל מ ו ד
	שבת
	לג ע"א 212 ה'74

Distributed by The Hebrew University Magnes Press
P.O. Box 39099, Jerusalem 91390, Israel, Fax 972-2-5633370
E-mail: magnes@huji.ac.il

©

All rights reserved by
The Hebrew University Magnes Press
Jerusalem 2002

ISBN 965-493-106-0

Printed in Israel
Typesetting and Layout: Daatz, Jerusalem

PUBLICATIONS OF
THE PERRY FOUNDATION FOR BIBLICAL
RESEARCH IN THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM

Simcha Kogut

SYNTAX AND EXEGESIS

Studies in Biblical Syntax
as Reflected in Traditional Jewish Exegesis

THE HEBREW UNIVERSITY MAGNES PRESS, JERUSALEM

Simcha Kogut
SYNTAX AND EXEGESIS



0 00450101066 7
45-101066 דאנאקו